

— ÜCRETLER VE BİLGİ İŞLEM ÇALIŞANLARI —

Kuvvet LORDOĞLU *

Bilindiği gibi ücret çalışanın emeği karşılığı olarak ödenen bedeldir. Çağlar boyunca insan emeğinin alınıp satılması ücret düzeyini belirleyici bir rol oynamıştır. Emeğin değerlendirilmesinde farklı görüşler bulunmasına rağmen¹ ücret çalışanın ürettiği değere göre ve emeği karşılığı aldığı pay olmakta devam etmektedir.

Biz bu çalışmamızda ücret sistemlerini ve emeğin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri veri olarak aldık. Buradan hareket ederek belirli bir meslek grubu çalışanlarının ücretini farklı kıyaslamalarla değerlendirmeyi amaçladık.

Ülkemizde ilk bilgisayarın kullanımı 1960 yıllarına raslamaktadır. Bu nedenle bilgi işleme ilişkin ilk çalışmalarda aynı yıllarda yapılmıştır. Son yirmi yıllık dönem içerisinde bilgi işlem merkezlerinin ve çalışanlarının sayısı hızlı biçimde artmıştır. Yıllara göre ve sadece bilgisayar sayısındaki artış bile bu gelişmeyi net biçimde açıklamaktadır. (Bkn. Tablo I)

Gerek artan sayıda bilgisayar kullanımı gerekse yeni bilgi işlem sistemlerinin kurulması büyük ölçüde yoğun teknik işgücüne gereksinimi doğurmaktadır. Yetişmiş bilgi işlem elemanı açığı ülkemizde olduğu gibi batı ülkelerinde de dar boğazlar yaratmaktadır. Özellikle bilgisayar kullanımının giderek yaygınlaşması karşısında bu konuda çalışacak yeterli düzeyde eleman bulunmayışı ücretlere çalışanlar lehine yansımaktadır.

* As. Bursa Üniversitesi, İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi.

1 Marksizm emeğin herhangi mal gibi alışverişe konu olmasını şiddetle reddeder. Ücret düzeyinin kaldırılması görüşünü savunur. Zira insan emeğinin bir mal gibi ticarete konu olması zaman içerisinde ücretin düşmesini ve emeğin yoksullaşmasını getirir. (K. MARX, «Ücret Fiyat ve Kâr» Çev. : S. Belli, Ankara 1975).

TABLO : I

<u>YILLAR</u>	<u>BİLGİSAYAR SAYISI</u>
1960	1
1965	14
1966	21
1967	28
1968	43
1969	53
1970	67
1971	78
1972	82
1975	111
1976	122
1979	238
1980	290

Öte yandan batı ülkelerinde de bilgi işlem çalışanlarının aldıkları ücret genel ücret ortalamasının üstündedir. Örneğin Fransa'da bir programcının 1980 yılı için aldığı ortalama yıllık brüt ücret tutarı 14.200 \$ ya da 71.000 FF. dir. Diğer bir deyimle programcı ücretleri yıllık asgari ücretin iki katını aşmaktadır.

Ülkemizdeki ücretlere ait sağlıklı istatistikler bulunmamaktadır. Bu açıdan bilgi işlem ve çalışanlarına ilişkin kıyaslamayı yıllara göre yapamamaktayız. Bununla beraber SSK'ya ait kaynaklardan ücretlerin son on yıl içerisinde seyrini görebilmekteyiz. Ancak burada İstatistiklere veri olan rakamların SSK kurumunca saptanan alt ve üst limitler olduğuna dikkat çekmeliyiz. Bununla birlikte son on yıllık ücretlerin gelişimini göstermesi açısından yararlı olmaktadır.

Tablodan görüldüğü gibi SSK tarafından saptanan ücret sınırları içinde bile ortalama ücret seviyesi 1971'e oranla 1981'de %506 artış göstermiştir. Kuşkusuz ücretlerin fiili seviyesi Tablo II'de belirtilen rakamların üzerindedir. Bununla beraber, SSK istatistikleri genel ücret düzeyini daha alt noktalardan, fakat paralel olarak izlemektedir.

TABLO : II

<u>Yıllar</u>	<u>Aylık Alt taban</u>	<u>Aylık Üst taban</u>	<u>Aylık Ortalama</u>	<u>1971 = 100 Index</u>
1971	540,—	4.950,—	2.745,—	100
1975	1200,—	6.000,—	3.600,—	131
1976	1800,—	6.000,—	3.900,—	142
1977	1800,—	8.400,—	5.100,—	185
1978	3300,—	8.400,—	5.850,—	213
1979	3300,—	11.040,—	7.170,—	261
1980	5400,—	12.000,—	8.700,—	316
1981	9750,—	20.250,—	15.000,—	606

MESS tarafından gerçekleştirilen ücret araştırma sonucu, çıkan de-

ğerler SSK istatistiklerinin üzerindedir:²

T A B L O : III

Yıllar	(Aylık) Ort. Ücretler (TL.)	1974 = 100 index
1974	3.244,—	100
1975	6.184,—	190
1976	8.570,—	264
1977	10.968,—	338
1978	18.019,—	555
1979	25.824,—	796

Bulunan değerler SSK istatistiklerinin % 133 üzerindedir. Gerçi yapılan araştırma Madeni Eşya Sanayicileri Sendikasına bağlı 181 üye işletmeden alınan bilgilerle derlenmiştir. Bu nedenle sonuçların belirli bir tolerans içinde incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

Bilgi işlem ve ilgili yan faaliyetlerini çalışma alanı olarak kabul edenlerin aldıkları ücretler bir anket araştırması sonucu ortaya konulmuştur.³ Ancak elimizde önceki yıllara ait bilgi işlem ücret istatistiklerinin bulunmayışı yapılan kıyaslamaları sınırlı tutmaktadır.

Bilgi İşlem alanında çalışanlar birbirlerinden farklı görevlere sahiptirler. Buna rağmen kesin iş tarifleri de yapılmış değildir. Özellikle ülkemizde bilgi işlem alanında çalışanlar Delgi işletmeni sistem işletmeni ve programcı şeklinde üçlü bir grupta toplanmaktadır. Görevlerin tam kesin olarak ayrıldığı hallerde verimli bir çalışmanın da mümkün olamayacağı açıktır. Biz bu açıdan değerlendirmemizde batı örneklerini de gözönüne alarak bilgi işlem çalışanlarını yedi farklı grupta topladık. Öte yandan küçük bilgisayarlardan, büyük ve orta irilikte bilgisayarlara geçerken görev ve iş tariflerine göre çalışanların farklı işlevlere sahip olduklarını görüyoruz. Bu açıdan Batı ülkelerindeki değerlendirmeler gerek ücret, gerekse çalışanın formasyonu açısından orta boy sistem kullanıcıları büyük boy sistem kullanıcıları olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Anket sonuçlarına göre grupladığımız bilgi işlem çalışanlarının görev tanımları ve aldıkları ücret dağılımı şu şekildedir:

Unvan : BİLGİ İŞLEM YÖNETİCİSİ.

Görev Tanımı : Bilgi İşlem Bölümünde çalışanlarının üst düzeyde denetimi, İş organizasyonlarının yapılması, diğer bölümler ilişkilerin sağlanması ve Merkeze gelen işlerin dağılımı ve sonuçlandırılmasını sağlamak.

Örnek alınan Kuruluş sayısına göre BİM yöneticilerinin en fazla al-

2 MESS, 1979 İşgücü Maliyeti ve Çalışma İstatistikleri, 1980, MESS Yayın No. : 87 s. 15.

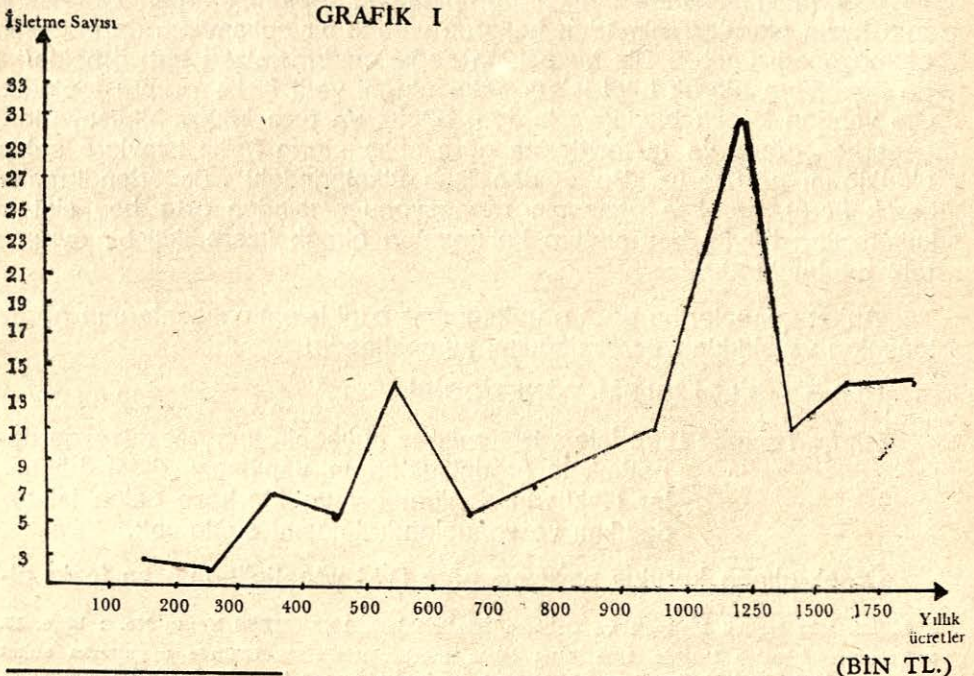
3 Temmuz - Ağustos 1981'de tüm bilgi işlem merkezlerinin % 53'ünde uygulanan anket sonucu (138 kuruluş) ücretlere ilişkin cevaplar bu çalışmada kaynak olarak kullanılmıştır.

dıkları ücret⁴ 1.000 bin TL. ile 1.250 bin TL. arasında değişmektedir. Aşağıdaki dağılımın ağırlıklı ortalaması 1.005-567 TL.'dir. BİM yöneticilerinin % 73'ü merkezi tek başına yönetmektedir.

T A B L O : I V

Ücret Dağılımı (Bin TL.)	Sayı	%
100 - 200	3	2.2
200 - 300	1	0.7
300 - 400	7	5.1
400 - 500	6	4.4
500 - 600	13	9.5
600 - 700	3	2.2
700 - 800	5	3.6
800 - 900	6	4.3
900-1000	7	5.1
1.000-1.250	26	5.1
1.250-1.500	7	19.0
1.500 - 1.750	9	6.6
1.750 - 2.000	9	6.6
2.000 +	3	2.2
Yanıt yok	33	23.2
Yanıtlama oranı	—	76.0

Tablo IV ile belirlenen ücret dağılımını grafik yardımıyla aşağıdaki biçimde değiştirdiği izlenmektedir.

⁴ Ücret olarak ele alınan meblâğ bir yıl içerisinde elde edilen tüm gelirlerin brüt olarak ifade edilmesidir.

Unvan : SİSTEM TASARIMCI ve SİSTEM ANALİST.

Görev Tanımı : Bilgi sistemini kuracak ekipte çalışarak, uygulama ve tasarımı gerçekleştirir. Birlikte çalıştığı programcıları yapılacak işlere göre sevk ve idare eder. Uygulamanın teknik açıdan başarısını sağlamada sorumludur.

Formumuzu cevaplayan 138 işletmenin ancak 50'sinden (% 36) sistem tasarımcı ücretleri ile ilgili yanıt alınabilmektedir. Şu halde yanıtlanmayan 87 işletme a - Sistem tasarımcı bulunmamakta ya da b - Sistem tasarımcıya ilişkin ücretler açıklanmamıştır; Diğer sorulara verilen yanıtlarla ilişkili olarak genellikle sistem tasarımcı kadrosunun boş olduğunu izlemekteyiz. Bu görev çoğu kez bilgi işlem yönetisi tarafından icra edilmektedir. BİM sistem tasarımcılarının aldıkları ücret 800 bin ile 900 bin TL. arasında değişmektedir. Yanıtlayan işletmelerin % 56'sında, bir sistem tasarımcı görev yapmaktadır. Alınan ücretin işletmelere göre ağırlıklı ortalaması 767.500 TL.'dir.

T A B L O : V

<u>Ücret Dağılımı</u> <u>(Bin TL.)</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
200 - 300	4	2.9
300 - 400	6	4.4
400 - 500	3	2.2
500 - 600	5	3.6
600 - 700	4	2.9
700 - 800	7	5.1
800 - 900	9	6.6
900-1.000	4	2.9
1.000-1.250	4	2.9
1.250-1.500	3	2.2
1.500-1.750	2	1.5
Yanıt yok	87	63.5
Toplam	138	100.0
Yanıtlama Oranı		36.0

Unvan : SİSTEM PROGRAMCISI.

Görev Tanımı : Bilgisayar işletimine ve kullanılmasına ilişkin farklı teknikleri kullanıcıların yararlanacağı biçimde düzenler. Çıkış nedeni bilgisayar olan ve işleme yönelik sorunların çözülmesini sağlar.

Görev tanımından anlaşıldığı gibi sistem programcısı, bilgisayara ilişkin sorunların çözümünde yararlanılan teknik bir elemandır. Ülkemizde kullanılan bilgisayarların çoğunluğu salt ana bellek kapasitelerini

göre küçük ve orta irilikte bilgisayarlardır. Oysa sistem programcısına büyük sistemlerde gereksinim duyulmaktadır. Yapılan anket sonuçları bu savımızı doğrulamaktadır. Gerçekten 128 K byte bellek kapasitesinin üzerindeki bilgisayarlar sayısı ile, sistem programcısı bulunan işletme sayısı hemen hemen aynıdır. Yanıt alınan işletmelerin % 66'sının da 1 sistem programcısı bulunmaktadır. Sistem programcılarının aldıkları ücret BİM merkezindeki sistem analist ya da tasarımcıya göre daha düşük bir düzeyde olmaktadır. En fazla tekrarlanan ücret dağılımı, işletme sayısına göre 300 - 600 bin TL. arasındadır. Alınan ücretin ağırlık ortalaması 683.720 TL. dir.

T A B L O : V I

Ücret Dağılımı (Bin TL.)	Sayı	%
200 - 300	1	0.7
300 - 400	7	5.1
400 - 500	5	3.6
500 - 600	7	5.1
600 - 700	6	4.4
700 - 800	2	1.5
800 - 900	5	3.6
900-1.000	6	4.4
1.000-1.250	1	0.7
1 250-1.500	3	2.2
Yanıt yok	95	67.9
Toplam	138	100.0
Yanıtlama oranı :		31.1

Unvan : UYGULAMA PROGRAMCISI.

Görev Tanımı : Tasarımı gerçekleştiren, işlerin, akış diyagramlarına göre ve belirli programlama dillerinden birinden yazımını gerçekleştirmek. Kodlanması tamamlanan programların derleme ve test aşamalarının tamamlanması ile «çalışır» hale getirilmesi, işletim düzeni ile programların uyumlu biçimde çalışmasının sağlanması.

Bilgi işlem merkezlerinde işletim grubu dışında, sayısal olarak en fazla programcılar bulunmaktadır. Bilgisayarın niteliğine bağlı olarak hemen her bilgi işlem merkezinde, programcı olarak çalışanlara rastlanmaktadır.

Programcı bulunan merkezlerde genellikle programcı olarak çalışan sayısı 1-3 kişi arasındadır. (% 44) Tablo VII işletmelere göre programcı sayısındaki dağılımı göstermektedir.

T A B L O : V I I

<u>Programcı Sayısı</u>	<u>Örnek İşletme</u>	<u>%</u>
1	23	16
2	21	15
3	19	13.9
4	7	5.1
5	1	0.7
6	8	5.8
7	3	2.2
8	2	1.5
10 ve Yukarı	8	5.8
Yanıt yok	45	32.8
Toplam	138	100.0
Yanıtlama Oranı :		67.3

Bilgi İşlem Merkezlerinde programcı statüsü ile çalışanların aldıkları ücretin dağılımı da diğer çalışanlara göre farklılıklar göstermektedir. En yüksek dağılımı 500 - 600 bin TL. yıllık ücret alanlar grubunda izlenmektedir. Bu grubu takip eden sırada 600 - 700 bin TL. ücret alanlar gelmektedir. Ücretlere ilişkin yanıtlar 73 işyerinden sağlanmıştır. Tablo VIII'de izlenebileceği gibi programcı yıllık ücretlerinin % 33'ü yani 1/3'ü 500 ile 700 bin TL. arasında değişmektedir. Alınan ücretin ağırlık ortalaması 542.708 TL.

T A B L O : V I I I

<u>Ücret Dağılımı</u> <u>(Bin TL.)</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
100 - 200	1	0.7
200 - 300	8	5.8
300 - 400	11	8
400 - 500	5	3.6
500 - 600	17	12.4
600 - 700	10	7.3
700 - 800	9	6.6
800 - 900	5	3.6
900-1.000	3	2.2
1.000-1.250	1	0.7
1.250-1.500	2	1.5
Yanıt yok	65	46
Toplam	138	100.0
Yanıtlama Oranı :		52.0

Unvan : BİLGİSAYAR İŞLETMENİ.

Görev Tanımı : İşlerin gerçekleşmesi için bilgisayarın giriş ve çıkış organlarını hazırlamak, Bilgisayarın yönetilmesini ve alınacak mesajların cevaplandırılmasını sağlar.

İşletim grubunda genellikle sistem işletmeni, delgi işletmeni ve işletim şefi bulunmaktadır. Farklı işlevleri bulunan işletim grubu çalışanlarının kuşkusuz aldıkları ücret birbirlerine göre değişmektedir. Ülkeimizdeki bilgisayarların niteliğine bağlı olarak, Bilgi İşlem Merkezlerinde işletmen olarak çalışanların % 60'ı 1 - 2 kişi arasında değişmektedir. Aldıkları ücrete göre dağılım, en fazla 400-700 bin TL. arasındadır. Ücretlere ilişkin soruları işletmen için yanıtlayan 105 işletme örnek olarak değerlendirilmiş tüm bilgi işlem merkezlerine göre yanıtlanma oranı % 76 olmuştur. İşletmelerin aldıkları ücretin ağırlıklı ortalaması da en çok rastlanan grup içeride bulunmuştur. Buna göre ağırlıklı ortalama 502.857 TL.'dir. Bilgi İşlem Merkezlerindeki işletmenlerin aldıkları ücretin merkezlere göre dağılımı aşağıdadır.

T A B L O : I X

Ücret Dağılımı (Bin TL)	Sayı	%	Ankete Katılanlara Göre %
100 - 200	5	3.6	4.7
200 - 300	14	10.1	13.1
300 - 400	15	10.9	14
400 - 500	22	15.9	20
500 - 600	13	9.4	12
600 - 700	22	15.9	20
700 - 800	6	4.3	5.6
800 - 900	5	3.6	4.7
900-1.000	1	0.7	0.9
1.000- 1.250	2	1.4	1.9
Yanıt yok	33	22.5	—
Toplam	138	100.0	100.0

Unvan : DELGI İŞLETMENİ.

Görev Tanımı : Sayısal ya da alfabetik verileri bir düzen içerisinde belirli bir ortama kaydını yapmak, yapılan kayıtların kontrolünü sağlamak, Mümkün olan en hatasız biçimde verileri bilgisayara hazırlar.

Delgi işletmeni olarak işletmelerde çalışanların sayısal dağılımı (anket sonuçlarına göre) 1 ile 10 kişi arasında değiştiği görülmektedir. Kanımıza göre bu durum bilgi işlem merkezlerinin genellikle küçük birimlerden oluştuğunun kanıtıdır.

T A B L O : X

<u>Delgi İşletmeni</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
1 - 3 Kişi	49	35
4 - 10 »	37	26
11 - 20 »	14	10
21 - 40 »	5	3
41 - 60 »	4	2
61 - 100 »	3	2
D. İşletmeni yok *	26	19
Toplam	138	100

Ülkemizdeki delgi işletmeni olarak çalışanların ücretleri diğer bilgi işlem çalışanlarına oranla düşüktür. Yıllık ücret dağılımlarına baktığımız zaman delgi işletmelerinin % 45'i 100 - 500 bin TL. arasında bir ücret gelinine sahip oldukları görülmektedir. Bununla beraber delgi işletmenlerinin aldıkları ücreti belirleyen farklı değişkenler bulunmaktadır. Meslekte geçirdikleri deney ya da çalışma yılı, sahip oldukları delgi kayıt hızı, hata yapma oranları, çalışılan kuruluşun kamu ya da özel kesimde olması, alınan ücreti belirleyen başlıca etkenler olmaktadır. Öte yandan delgi işletmeni olarak çalışan elemanların büyük çoğunluğunun kadın olması, ücreti olumsuz yönde etkileyen bir faktör olmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre en fazla tekrar eden ücret grubu 200-300 bin TL. arasında dağılmaktadır. Takip ederi sırada ise 500 - 600 bin TL. yıllık ücret alanlar çoğunluktadır.

T A B L O : XI

<u>Ücret Dağılımı</u> <u>(Bin TL.)</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
100 - 200	10	7.3
200 - 300	21	15.0
300 - 400	17	12.4
400 - 500	17	12.4
500 - 600	19	14.0
600 - 700	12	8.8
700 - 800	1	0.7
800 - 900	1	0.7
2000 +	1	0.7
Yanıt yok	39	28.2
Toplam	138	100.0
Yanıtlama Oranı		71.7

İşletme sayılarına göre delgi işletmeni olarak çalışanların aldıkları ücretin ağırlıklı ortalaması bu kesimde çalışanların ücretleri hakkında

* Delgi işletmeni bulunmayan işletmelerin bir kısmı uç (terminal) ile bilgisayarla haberleşmekte ve veri iletişimini sağlamaktadır. Bu açıdan dış kullanıcılar verilerin kaydını gerçekleştirebilir, klasik anlamda delgi işletmeni olarak değerlendirmemekteyiz

aydınlatıcı bilgi vermektedir. Buna göre ağırlıklı ortalama 1981 yılı içerisinde 426.262 TL. olarak gerçekleşmektedir. 1978 yılı içerisinde yapılan bir ücret araştırmasına göre ise delgi işletmeni olarak çalışanların aldıkları ücretin ağırlıklı ortalaması 165.744 TL.'dir.⁵

İzlendiği gibi delgi işletmeni aylık ücretleri SSK tarafından saptanan ücretlerin de bir hayli üzerindedir. Ancak 1978'den 1981'e geçen üç yıllık süre içerisindeki ücretlerde ortaya çıkan artış delgi işletmeni olarak çalışanların aleyhine gerçekleşmiştir. Aylık ücret miktarının yüksekliği üç yıl içerisindeki ücretlerdeki artış oranını bir ölçüde gözden kaçırmaktadır.

T A B L O : X I I

TL. Cinsinden	1978		1981		Artış
	Min	Max	Min	Max	%
SSK'ya göre					
Or. Aylık Ücret :	3.300	8.400	9.750	20.250	156
Delgi İşletmeni					
Ort. Aylık Ücret :	4.000	14.800	13.888	30.555	136

Unvan : KAYIT KABUL ELEMANI.

Görev Tanımı : Bilgi İşlem Merkezine yapılmak üzere gelen işleri niteliğine göre dağılımını gerçekleştirmek. Bilgisayar tarafından işlem gördükten sonra çıkan işleri, denetleyerek hatasız biçimde ilgililerin eline geçmesini sağlar.

Araştırma sonuçlarına göre kayıt kabul elemanı bulunan ya da ücretleri ile ilgili yanıt veren işletmeler azınlıktadır. 138 Bilgi İşlem Merkezinin ancak 43'ünden yanıt alınmıştır (% 31). Buna göre ücret dağılımı da bu küçük örnek grubu kapsayacak biçimde ortaya çıkmaktadır. En fazla sayıda tekrar eden ücret dilimi 500 - 600 bin TL. arasında olmaktadır. (% 34) İşletmelere göre ağırlık ortalama 463.953 TL. olarak gerçekleşmektedir.

TABLO : XIII

Ücret Dağılımı (Bin TL.)	Sayı	%
100 - 200	2	1.5
200 - 300	8	5.8
300 - 400	8	5.8
400 - 500	3	2.2
500 - 600	15	10.9
600 - 700	2	1.5
700 - 800	3	2.2
800 - 900	2	1.5
Yanıt yok	94	68
Toplam	138	100.0
Yanıtlama Oranı :		31.8

⁵ MESS, «Ücret Etüdü - 1978», İstanbul, 1979, s. : 138.

Buraya kadar açıklamalarımızda bilgi işlem çalışanlarının yıllık ücret dağılımlarını ele aldık. Yedi farklı iş tanımına göre çalışanların aldıkları ücretler, işletme sayısına göre ağırlıklı biçimde ortaya konmuştur.

T A B L O : X I V

Bilgi İşlem Çalışanı	Ağırlıklı Ort. (TL.)
Yönetici	1.005.567,—
Sistem tasarımcı	767.500,—
Sistem programcı	683.720,—
Uygulama Programcısı	542.708,—
Sistem İşletmeni	502.857,—
Delgi İşletmeni	426.262,—
Kayıt Kabul El.	463.953,—

Kuşkusuz ele alınan örnek sayısı ağırlıklı ortalamanın belirlenmesinde etken olmaktadır. Özellikle ücretlerle ilgili araştırmalarda yanıt verme oranı düşüktür. Bu açıdan elde edilen sonuçlar değerlendirilmesi ihtiyatlı davranılmalıdır. Bununla beraber bilgi işlem kesiminde çalışanların ücretleri elde edilen sonuçlardan büyük sapmalarda göstermektedir.

Genellikle açıklamalarımızda ücretler ve bilgi işlem çalışmalarını Türkiye açısından ele aldık. Ancak konuya diğer bir bakış açısı Bilgi İşlem çalışanları ücretlerini Batı kaynaklarına göre kıyaslamakla ortaya çıkacaktır. Kuşkusuz salt ücretleri kıyaslamak ve sonuçlarını yorumlamak ile doğru değerlendirmelere varmak oldukça güçtür. Zira çalışanın bulunduğu ülkedeki fiyat ve ücret dengeleri kıyaslama yapılan ülkeye göre farklı sonuçlar verecektir. Bu açıdan her iki ülkenin genel fiyat düzeyi kıyaslamalarda gözönünde tutulmalıdır.

Fransız bilgi işlem çalışanlarının 1980 yılı içerisindeki ücret ortalaması aşağıdaki tabloda görülmektedir.⁶

T A B L O : X V

BİM Çalışanı	Yıllık Ücret (F. F. Cinsinden)
Yönetici	187.000
Sistem Tasarımcı	116.000
Sistem Programcı	78.000
Uygulama Programcısı	71.000
Sistem İşletmeni	58.000
Delgi İşletmeni	46.000
Ortalama	92.000

⁶ Temps Reel, «Informaticiens en Révez plus», no. 23, Kasım 1981, ORDIS, s. : 56.

Bilgi işlem çalışanlarının aldıkları ücret 1980 yılı içerisindeki asgari ücretin ortalama üç katından fazladır. ⁷ Fiyat artış oranı ise 1980 yılı için % 13.6 olmuştur. ⁸ Fiyat artışlarının genel seyirinden bilgi işlem çalışanlarının aldıkları ücretin bu artışın üzerinde olduğunu görmekteyiz. 1974 yılı esas alındığında ücretlerdeki artış yüzdesinin en fazla işletmen ve delgi işletmeni lehine bir gelişme göstermektedir.

Bilgi işlem çalışanlarının Türkiye’de elde ettikleri yıllık brüt ücret ise görece olarak yüksektir. Bilgi işlem kesiminde çalışanlar için ortalama yıllık ücret, asgari ücretin beş katından daha fazladır. Öte yandan fiyatların artış oranı 1980 yılı içerisinde resmi kaynaklara göre % 100’ ün üzerinde olmuştur. Bu açıdan bilgi işlem çalışanlarının aldıkları ücretin yüksekliği gerçek ücretlere yansımamaktadır.

T A B L O : X V I

<u>Yıllar</u>	<u>1963 : 100</u> <u>Index</u> ⁹
1971	168
1972	199
1973	240
1974	311
1975	343
1976	396
1977	492
1978	750
1979	1230

Fransa’da fiyatlar genel düzeyinin gösterdiği artış oranı, ülkemize göre oldukça düşüktür. (Bak. Tablo XVII). Ayrıca Bilgi İşlem çalışanlarının kazandıkları ücret Türkiye’ye göre en az iki buçuk katı fazla gerçekleşmektedir. Bu durum Türkiye’de bilgi işlem kesiminde çalışanlarının gerçek ücretlerinin Fransız meslekdaşlarının bir hayli altında olduğunu göstermektedir.

⁷ Fransa’daki asgari ücret (SMIC) 1980 yılı aylık 2500 F. F. olarak değerlendirilmiştir.

⁸ Tüketici Fiyatlar indeksi 295 mal esas alınarak ve 1974: 100 kabul edilerek INSEE tarafından hesaplanmıştır.

⁹ Toptan Eşya Fiyatları indeksi için 95 mal esas alınmıştır. Ticaret Bakanlığı Konjonktür yayın müdürlüğü.

T A B L O : XVII
1974 : 100

<u>Yıllar</u>	<u>Index¹⁰ 1974 : 100</u>
1975	113
1976	127
1977	139
1978	152
1979	166
1980	184

S O N U Ç :

Bu kısa çalışma, ücretleri belirli bir kesim için ele alıp değerlendirmektedir. Bu nedenle ülkenin genel ücret politikası ya da ücret sistemleri veri kabul edilmiştir.

1. Ülkemizde bilgi işlem kesiminde çalışanların aldığı ücret ortalama ücret düzeyinin üzerindedir. Yetişmiş eleman azlığı ve teknik bir nitelik taşıyan işlerin, genel ortalamanın üzerinde ücret alabilmesi yüksek ücreti açıklayıcı etkenlerdir.

Öte yandan gelişmiş Batı ülkelerinde de farklı etkenlerle ücret düzeyi ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Bununla beraber açıklanan tablolardan izlenebileceği gibi fiyatların artış oranı görünen bu yüksekliği oldukça törpülemektedir.

2. Bilgi İşlem Kesiminde çalışanların ücretleri buldukları hiyerarşik yapı uygun bir düzende gerçekleşmektedir. Piramidin en üstünde yönetici de alt sıralarda programcı ve işletmen bulunmaktadır.

Alınan yıllık brüt ücretler geçerli kur üzerinden Fransız Frank'ına çevrildiğinde bulunan değerler, 1/3'lük aleyhte bir farklılık göstermektedir.

3. Bilgi İşlem kesiminde farklı işlerde çalışanların ücretleri kullanılan bilgisayar cinsine göre farklılık göstermemektedir. Ücretin belirlenmesinde, öncelikle kazanılan deney ve yabancı dil bilgisi esas alınmaktadır.

4. Eğitim düzeyinin teknik okullardan birine dayanması, ücreti yükseltici bir eğilim taşımaktadır. Buna rağmen ülkemizde bu alanda çalışanların çoğunluğu sosyal bilimlere dayalı bir eğitim görmüştür.

5. Mesleki eğitimin esas kaynağı iş başında gerçekleştirilen eğitim olmaktadır. Bu açıdan Bilgi İşlem elemanı yetişmesi ve ücretinin

10 Toptan Eşya Fiyatları İndeksi için 295 mal esas alınmıştır. INSEE - Comptes de la Nation.

belirlenmesinde edindiği deney ve uyguladığı projeler önem taşımaktadır. İşbaşı eğitimle yetişenler ile bilişim teknik eğitimi görenler arasında ücret farklılığı bu alandaki eleman eksikliği azalana kadar sürecektir.

6. Diğer sabit gelire çalışanlar gibi bilgi işlem çalışanları da fiyat artışlarından etkilenmektedir. Bu açıdan alınan ücretin diğer kesimlere göre yüksekliği yanıltıcı olmaktadır.

7. Bilgisayar kullanımının giderek artması bağlı olarak çalışan kesimlerde bilgi işlem elemanlarına talebi artırmaktadır. Yetmiş eleman azlığı bu piyasada çalışanların devir hızlarına ücretlerle birlikte artırmaktadır. Bu olgu Bilgi İşlem düzeyi yüksek ve bilgisayar kullanımı yaygın batı toplumlarında bile geçerlidir.

Ülkemizde yaklaşık yüzbin kişiye bir bilgisayar düşmektedir. Aynı oran Fransa için her 100 bin kişiye 47 bilgisayar olarak gerçekleşmektedir.¹¹

8. Bilgi İşlem hizmetlerinin yaygınlaşması ve bilgisayar kullanımının artması bu kesimde çalışanların ücretlerini uzun bir süre daha yüksek kalmasına neden olacaktır. Ancak yeni teknolojik gelişmelerin uzman bilişim elemanlarına olan talebi azaltmağa başladığını söyleyebiliriz. Kısaca bilişim teknik personeli olarak adlandırdığımız bu kesimde çalışanların ücretleri diğer meslek gruplarına göre bir miktar daha yüksektir. Ancak bu yükseklik yapılan iş ve fiyatlar genel düzeyi ile kıyaslandığında daha gerçekçi sınırlar içinde kaldığı görülmektedir.

¹¹ LUC MOISNIER, «Le Parc Français des Ordinateurs au 1 er Janvier 1978», enquête SFIB, 01 Informatique no. 122, s. 24.